

Sundbyberg 2022-12-01

Diarienummer: S2022/03649

Vår referens: annica.nilsson@funktionsratt.se

Mottagare: s.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia: s.sof@regeringskansliet.se

Remissvar: Utkast till lagrådsremiss Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 50 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla.

Inledning/Sammanfattning

Som våldsutsatt måste det finnas skyddade boenden att få stöd hos. För personer med funktionsnedsättning har detta inte varit någon självklarhet. Från våra medlemsorganisationer har vi under åren fått höra om bristande tillgänglighet ur olika perspektiv. Problemen har lyfts i olika rapporter. Till exempel visar den kartläggning som Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götaland genomfört "Kartläggning av skyddat boende för särskilt utsatta personer"¹ att

¹ Kartläggning av skyddat boende för särskilt utsatta personer, Länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götaland, 2016,

många kommuner saknar skyddade boenden som är tillgängliga för personer med olika funktionsnedsättningar. Kartläggningen visar också att det fortfarande är mycket svårt för socialtjänsten att ordna en plats i skyddat boende för personer med särskilda behov, även när det finns lediga platser. I flera fall avbryts dessutom vistelsen i förtid av boendeanordnaren eller av den våldsutsatta personen själv.

Samtidigt är både kvinnor och män med funktionsnedsättning särskilt utsatta för våld.² Även barn med funktionsnedsättning löper en högre risk än andra barn att utsättas för våld.³

Redan 2014 uttryckte CRPD-kommittén oro över det våld som kvinnor med funktionsnedsättning utsätts för och över den låga andel skyddade boenden som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.⁴

Vi välkomnar att rättigheterna nu stärkts för både vuxna och medföljande barn. Sannolikt har flertalet medföljande barn egna funktionsnedsättningar och är därmed också beroende av tillgänglighet, adekvat kompetens och stöd. Att barnets rätt till skola och vård också säkerställs kan vara avgörande för barnets mående och fortsatta utveckling.

Funktionsrätt Sverige synpunkter på förslagen

Vi ställer oss bakom utkastets förslag och bedömningar. Vi ser fram emot att nästa steg blir att utforma tydliga föreskrifter om kompetens och tillgänglighet så att personer med funktionsnedsättning/ohälsa och deras barn också i praktiken får tillgång till tillgängliga skyddade boenden.

Följande förslag vill vi kommentera särskilt.

<https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/sokresultat-kunskapsbanken/?id=1399&librisId=&swepubId=>

² <https://www.mfd.se/resultat-och-uppfoljning/kunskapsunderlag/vald/>

³ <https://www.socialstyrelsen.se/aktuellt/vald-mot-barn-med-funktionsnedsattning/>

⁴ CRPD/C/SWE/CO/1, 12 May 2014, P. 41-43

<http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqhKb7yhsuyfFFfeHFjCqsqOjeI8vGks05Vwd6lyIv1S7IuE8HxRXSdmA320FY0N35npcjZiO9ukFpwQ3P3hOhP%2BBil3Pby26caxN3Io8iTvvS%2BkpLMZ>

5 Skyddat boende – en boendeinsats enligt Socialtjänstlagen

5.1 Den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp ska tas emot i ett skyddat boende

Utkastets förslag: Skyddat boende ska föras in i socialtjänstlagen som en boendeinsats för den som behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp. Kommunen ska ansvara för att det finns tillgång till skyddade boenden.

Utkastets bedömning: En definition av skyddat boende bör föras in i socialtjänstförordningen. Med skyddat boende bör avses ett boende inom socialtjänsten som tillfälligt tar emot enskilda för vistelse i förening med individanpassat stöd och skydd mot hot, våld eller andra övergrepp.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utkastets förslag och bedömning. Vi tycker att det är bra att skyddat boende förs in som en insats i socialtjänstlagen och att kommunen ansvarar för att det finns tillgång till skyddade boenden. Det innebär självklart också ett ansvar för att det finns skyddade boende för alla som behöver det, inklusive tillgängliga boenden för personer med olika funktionsnedsättning och deras barn.

5.2 Insatsen skyddat boende ska bedrivas i samråd med socialnämnden

Utkastets förslag: Insatsen skyddat boende ska bedrivas i samråd med socialnämnden, på motsvarande sätt som gäller för vård i familjehem, hem för vård eller boende eller stödboende.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utkastets förslag.

5.4 Socialnämnden ska ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas i frågor om bostäder

Utkastets förslag: Det ska tydliggöras att socialnämndens ansvar att ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden omfattar gruppen våldsutsatta personer.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utkastets förslag och vill samtidigt påpeka vikten av att ansvaret gäller hela gruppen våldsutsatta personer. Det är viktigt att det planeras för boenden som även

fungerar för människor med olika typer av funktionsnedsättning och kronisk sjukdom.

6.1 Skyddat boende som en insats till barn enligt socialtjänstlagen

6.1.1 Barn bör beviljas en egen insats vid vistelse i skyddat boende

Utkastets bedömning: Socialnämnden bör göra en individuell behovsprövning och bevilja barnet en egen insats vid vistelse i skyddat boende.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utkastets förslag. Det är viktigt att barnet får en egen placering som ger förutsättningar till stöd och insatser utifrån barnets egna behov. Det är också viktigt att barnets rätt till skola och vård säkerställs. Som nämnts tidigare, har sannolikt många av barnen egen funktionsnedsättning och behöver tillgång till ett skyddat boende som är tillgängligt utifrån deras behov samt få ett bemötande genomsyrat av kompetens.

6.1.3 Socialnämnden ansvarar enligt socialtjänstlagen för att tillgodose barnets behov av stöd- och hjälpinsatser

Utkastets förslag: Socialnämnden ska medverka till att ett barn i skyddat boende får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden, verka för att barnet får lämplig utbildning och den hälso- och sjukvård som barnet behöver samt lämna vårdnadshavarna och föräldrarna råd, stöd och annan hjälp som de behöver. Socialnämnden ska även lämna dem som vårdar barnet råd, stöd och annan hjälp som de behöver.

Socialnämnden ska noga följa vården av barnet främst genom regelbundna personliga besök i det hem där barnet vistas, enskilda samtal med barnet, samtal med den eller dem som tagit emot barnet i sitt hem och samtal med vårdnadshavarna. Socialnämnden ska särskilt uppmärksamma barnets hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående.

Det ska finnas en av socialnämnden särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet. Socialsekreteraren ska besöka barnet regelbundet i den omfattning som är lämplig utifrån barnets behov och önskemål.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker förslaget. Det är viktigt att socialnämnden verkar för att barnen får del av sin utbildning. Det är oacceptabelt att barn i skyddade boenden idag inte med självklarhet ges möjlighet att fortsätta sin skolgång. Denna rätt fastställs i 2

kapitlet 18 § i regeringsformen. En fungerande skolgång är samhällets långsiktigt mest effektiva hälsofrämjande stödinsats till barnet. Det är också viktigt att nämnden tar ett ansvar för att även ge stöd till de som vårdar barnet.

Vi ser positivt på att en särskilt utsedd socialsekreterare ansvarar för kontakter med barnen. Det är viktigt att en god kompetens om funktionsnedsättningen och dess konsekvenser säkerställs hos den socialsekreterare som ansvarar för ett barn med funktionsnedsättning.

Det behövs inte minst för att samtalet mellan barn och socialtjänst ska fungera. När barn med funktionsnedsättning själva uttryckt vad som krävs för ett gott bemötande, har vuxnas kunskap om funktionsnedsättningar förts fram.⁵ Det kan också vara lämpligt att till viss del möta ett barn med kognitiv funktionsnedsättning som om det vore ett yngre barn. Samtidigt har ju barnet varit med om mer och har längre erfarenhet än ett yngre barn, vilket kan göra att den professionelle missbedömer hur den ska möta barnet. Barnet har rätt att bli informerad på ett sätt som är begripligt för denne där inte bara ålder och mognad tänks in utan även funktionsnedsättning. Det är viktigt att ge samtalet tid och även kontrollera så att barnet har förstått. Det behöver finnas tillgång till bildstöd och Alternativ Kommunikation, AKK i enlighet med artikel 7 i CRPD.⁶ För adekvat stöd kring barnets kommunikation bör när det är möjligt dialog föras med anhöriga och elevhälsoteam på tidigare skola.

Till exempel har enligt forskning 7–8 procent av alla barn och vuxna språkstörning/DLD som för många gör det svårt att förstå muntlig och/eller skriftlig information. Drygt fem procent av alla skolbarn beräknas ha ADHD, cirka 1-2 procent autism.⁷ Det är också viktigt att känna till att även barn som inte har diagnos eller som har fysiska

⁵ Läs mer på Kunskapsguiden om att samtala med barn med funktionsnedsättning, <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/vald-mot-barn-med-funktionsnedsattning/samtal-om-vald-mot-barn-med-funktionsnedsattning/samtal-med-barn-som-har-funktionsnedsattningar/>

⁶ Se artikel 7 p.3. "Konventionsstaterna ska säkerställa att barn med funktionsnedsättning har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem, varvid deras åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till deras ålder och mognad på lika villkor som för andra barn, och att de för att utöva denna rättighet erbjuds stöd anpassat till funktionsnedsättning och ålder."

⁷ <https://www.autism.se/om-autism/for-dig-som-yrkesverksam/att-fora-samtal-med-barn/>

funktionsnedsättningar kan ha kognitiva svårigheter och behov av att samtalet anpassas samt att annan samsjuklighet är vanlig.

6.2.7 Placeringens innehåll och utformning

Utkastets förslag: Placeringen ska anses påbörjad när barnet har kommit till ett skyddat boende efter ett beslut om placering eller omedelbar placering.

För placeringens innehåll och utformning ska bestämmelser i såväl den nya lagen som i socialtjänstlagen gälla.

Socialnämnden beslutar hur placeringen av barnet ska ordnas och var placeringen ska verkställas. Om nämndens beslut inte kan avvaktas, ska ordföranden eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat få besluta i frågan. Beslutet ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utkastets förslag att socialnämnden beslutar om var placeringen ska verkställas, men betonar vikten av att det skyddade boendet där vårdnadshavare och barn placeras har den tillgänglighet och den kompetens som deras individuella behov kräver.

6.2.16 Bestämmelser om muntlig förhandling och nämndemän, offentligt biträde och barns ställning

Utkastets förslag: I mål om placering i skyddat boende ska förvaltningsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling, om detta inte är uppenbart obehövt. Muntlig förhandling ska alltid hållas om någon part begär det. Parterna ska upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling. Om en enskild part som har kallats vid vite att inställa sig personligen till en förhandling uteblir, bör rätten besluta att han eller hon ska hämtas till rätten omedelbart eller till en senare dag.

I mål och ärenden om placering i skyddat boende, upphörande av placering i skyddat boende och omedelbar placering i skyddat boende ska offentligt biträde förordnas för barnet samt för vårdnadshavarna, om det inte måste antas att det saknas behov av biträde.

Till offentligt biträde för barnet får endast den förordnas som på grund av sina kunskaper och erfarenheter och även i övrigt är särskilt lämplig för uppdraget. Gemensamt biträde får endast förordnas om det inte finns motstridiga intressen mellan dem som biträde ska förordnas för.

Offentligt biträde ska förordnas av den domstol som handlägger målet. I ärenden hos socialnämnden förordnas offentligt biträde av förvaltningsrätten.

I mål och ärenden enligt den nya lagen ska barnet få relevant information. Barnet ska också ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör

honom eller henne.

Om barnet inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. Om barnet fyllt femton år, ska han eller hon ha rätt att själv föra sin talan i mål och ärenden enligt den nya lagen. Den som är yngre ska få höras i domstol om han eller hon inte kan antas ta skada av det.

Den som är förordnad som offentligt biträde för någon som är under femton år, utan att samtidigt vara biträde för vårdnadshavaren, ska utan särskilt förordnande vara den unges ställföreträdare i det mål eller ärende som förordnandet avser.

Vid handläggning i kammarrätt av mål om placering i skyddat boende ska nämndemän ingå i rätten.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker och vill påminna om vikten av att samtal med barnet sker i överensstämmelse med rekommendationer som gäller för samtal med barn med funktionsnedsättning. Det är bland annat avgörande att kompetens finns om barnets funktionsnedsättning.

Den som är förordnad som offentligt biträde för ett barn behöver ha såväl barnrättskompetens som funktionsrättskompetens. Biträden behöver ha kompetens om barnets funktionsnedsättning och veta hur man bäst för samtal med barn med funktionsnedsättning.

6.3 Andra insatser för barn i skyddade boenden

6.3.1 Barn och unga i skyddat boende ska erbjudas en hälsoundersökning

Utkastets förslag: *Socialnämnden bör underrätta regionen om att ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år placerats i ett skyddat boende.*

Regionen ska i anslutning till att placeringen inleds erbjuda barnet eller den unge en hälsoundersökning. Kommunen ska ingå en överenskommelse med regionen om ett samarbete i fråga om barn och unga som placeras i skyddat boende.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker förslaget. Det är viktigt att barnet får del av en läkarundersökning samt att det regleras att kommun och region ska samarbeta kring barnet när det gäller behov av insatser.

6.4 Barn och unga i skyddat boende ska ha rätt till utbildning i vistelsekommunen

Utkastets förslag: En elev som på grund av placering i ett skyddat boende flyttar från kommunen ska ha rätt att tas emot till utbildning i förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola, gymnasieskola eller anpassad gymnasieskola i vistelsekommunen. Eleven ska även ha rätt att fullfölja en påbörjad utbildning i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan i vistelsekommunen.

Eleven ska även ha rätt att fullfölja en påbörjad utbildning i hemkommunen när eleven efter placeringen i skyddat boende återvänder till hemkommunen. Elever som till följd av vistelse i skyddat boende går i en annan kommuns förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola eller anpassade gymnasieskola ska ha rätt till skolskjuts under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

Bestämmelserna om en hemkommuns ersättning till en annan kommun som tar emot en elev, interkommunal ersättning, ska gälla även när en kommun tar emot en elev som vistas i ett skyddat boende. När det gäller förskoleklassen föreslås det ändringar i skollagen för att bestämmelsen om interkommunal ersättning ska gälla. Det föreslås vidare att också en elev som på grund av en placering i hem för vård eller boende flyttar från kommunen ska ha rätt att tas emot till utbildning i förskoleklass i vistelsekommunen.

Utkastets bedömning: För övriga skolformer behöver det inte göras några ändringar i skollagen för att bestämmelserna om interkommunal ersättning ska gälla.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utkastets förslag. Det är mycket viktigt att barnets rätt till utbildning regleras, liksom rätten till skolskjuts. Vi vill också poängtera beredskapen för att barnen i de skyddade boendena också får del av anpassningar och särskilt stöd i undervisningen i den utsträckning som de behöver det.

7 Krav på skyddade boenden

7.1 Skyddade boenden ska vara av god kvalitet och stå under tillsyn

Utkastets bedömning: Det behövs inte några ändringar i lag för att socialtjänstlagens bestämmelser om god kvalitet ska gälla för skyddade boenden.

Det behövs inte heller några ändringar i lag för att socialtjänstlagens bestämmelser om tillsyn ska gälla för skyddade boenden.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör få meddela föreskrifter om kraven på skyddade boenden. Det behövs inte några lagändringar för att socialtjänstlagens bestämmelser om bemyndigande att meddela föreskrifter ska gälla för skyddade boenden.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utkastets bedömning. Vi ser mycket positivt på att skyddat boende ska vara av god kvalitet och stå under tillsyn. Det är också viktigt, såsom föreslås, att en myndighet kommer att kunna ta fram föreskrifter som närmare bestämmer kraven på boendena. Eftersom funktionsnedsättningar är relativt vanligt på boendena är det viktigt att kraven på tillgänglighet ur olika perspektiv är höga. Samtidigt beskrivs i en rapport⁸ från länsstyrelserna att förekomst av missbruk, psykisk sjukdom och/eller fysisk funktionsnedsättning i en majoritet av alla intervjuer med kommunanställda som särskilt svåra behov att tillgodose. Nästan samtliga av alla intervjuade kommunanställda tar upp att det är utmanande att hjälpa kvinnor i aktivt missbruk på ett tillfredsställande sätt.

Det är naturligtvis helt avgörande att kompetens och lokaler kan erbjudas som ger även våldsutsatta med behov som kan vara svårare att möta det skydd och det bemötande som krävs i deras individuella fall. Därför är det av oerhörd vikt att föreskrifterna tas fram med omsorg och i samverkan med bland annat funktionsrättsrörelsen.

I vissa fall kan vi förstå att specialanpassade skyddade boenden kan behövas, men med tanke på den överrepresentationen av personer med funktionsnedsättning och psykisk ohälsa som idag finns på boenden, att förekomsten av särskilda behov bland våldsutsatta beskrivs vara hög⁹ samt den högre risk för våldsutsatthet som personer med funktionsnedsättning lever med, behöver grundnivån på varje skyddat boende vara hög när det gäller tillgänglighet och kompetens. Till exempel behöver krav på kompetens om funktionsnedsättning, tydlighet och en god struktur vara grundläggande. Det gynnar alla men är avgörande för vissa. Det måste också finnas kompetens om hur man kommunicerar med barn med funktionsnedsättning liksom tillgång till bildstöd och AKK. Det är också viktigt att tillgänglighet är ett krav vid upphandling av skyddat boende.

Eftersom en del funktionsnedsättningar är ärftliga är det också viktigt att känna till att barnen kan ha samma svårigheter som föräldern. Information, bemötande och miljö behöver utformas inte

⁸ S. 24 Kartläggning av skyddat boende för särskilt utsatta personer, Länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götaland, 2016, <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/sokresultat-kunskapsbanken/?id=1399&librisId=&swepubId=>

⁹ Ibid s. 19.

bara för våldsutsatta föräldrar utan även med hänsyn till barnets eventuella funktionsnedsättningar.

Det måste också finnas personal i tillräcklig omfattning för att motsvara enskildas behov av stöd och hjälp i boendet.

7.2 Tillståndsplikt för skyddat boende

***Utkastets förslag:** För skyddade boenden som drivs av enskilda verksamheter ska det krävas tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg. Skyddade boenden som drivs av en kommun eller en region ska vara anmälningspliktiga till Inspektionen för vård och omsorg.*

Funktionsrätt Sverige tillstyrker förslaget. Det är mycket viktigt att det redan i tillståndsgivningen säkerställs att det skyddade boendet fungerar för de personer som boendet ska skydda. Vi har förståelse för att det kan behöva finnas skyddade boenden som är inriktade på olika målgrupper. Men vi vill överlag poängtera vikten av att krav på tillgänglighet uppställs på varje skyddat boende, där bland annat kompetens om funktionsnedsättningar är en självklarhet.

8 Dokumentation och sekretess

8.1 Vårdplan och genomförandeplan

***Utkastets förslag:** Socialnämnden ska upprätta en vårdplan för dem som vistas i skyddat boende och en genomförandeplan för barn och unga.*

Funktionsrätt Sverige tillstyrker utkastets förslag.

10 Frågan om socialförsäkringsförmåner bör analyseras vidare

***Utkastets bedömning:** Frågan om socialförsäkringsförmåner under den tid ett barn vistas i ett skyddat boende bör analyseras vidare.*

Många vuxna med funktionsnedsättning och familjer där en eller flera har någon funktionsnedsättning är i stort beroende av sina socialförsäkringsförmåner, vilka man ofta kämpat hårt för att lyckas bli beviljad. Det är mycket viktigt att dessa kan bibehållas under vistelsetiden i skyddat boende, med undantag för då de är uppenbart omotiverade.

Med vänlig hälsning
Funktionsrätt Sverige

A handwritten signature in blue ink that reads "Elisabeth Wallenius". The signature is written in a cursive style with a large initial 'E'.

Elisabeth Wallenius
Ordförande